

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

“คำถามและคำตอบสุดท้ายเกี่ยวกับการบุคคลหายสาบสูญคือ ความร่วมมือกันในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา เพื่อยุติการบังคับให้บุคคลหายสาบสูญในประเทศไทย และดำเนินการอย่างถึงที่สุดในการติดตามหาบุคคลที่ถูกทำร้ายอย่างจริงจัง การเปิดเผยความจริงในสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อคืนพวกเขากลับสู่ครอบครัวไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะอยู่ในสภาพใดก็ตาม เพื่อให้ครอบครัวสามารถนำมาประกอบพิธีทางศาสนาตามความเชื่อของเขา และหาตัวผู้กระทำความผิดและผู้รับผิดชอบต่อการสูญหายนั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเยียวยาโดยใช้หลักนิติธรรมในการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรงที่สุดนี้ อีกทั้งเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมให้ดำรงอยู่ ดังที่เคยมีคำกล่าวไว้

การสูญหายของบุคคล คือการสูญหายของความยุติธรรม (Disappearance of person is Disappearance of Justice)”

5.1 บทสรุป

สืบเนื่องจากปัญหาการอุ้มหายที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและแพร่หลายไปทั่วทุกภาคภูมิของโลก ทำให้นานาชาติและภาคประชาสังคมได้ตระหนักถึงความร้ายแรงของปัญหาการบังคับให้บุคคลหายสาบสูญ และได้รณรงค์และผลักดันให้ให้มีการแก้ไขปัญหาคงบังคับให้บุคคลหายสาบสูญนี้อย่างจริงจัง รวมถึงการป้องกันมิให้เกิดการอุ้มหายขึ้นอีก แต่เนื่องจากการขาดไร้ซึ่งหลักการและมาตรฐานเฉพาะด้านอันเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นสากล ทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายังคงไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะเห็นได้จากข้อเท็จจริงที่ยังปรากฏการอุ้มหายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและแพร่หลายทั่วโลก ซึ่งแม้ว่าจะมีตราสารระหว่างประเทศต่างๆ ที่อาจนำมาปรับใช้ได้เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง แต่ก็ไม่มีรายละเอียดเพียงพอต่อการให้ความคุ้มครอง หรือแม้กระทั่งปฏิญญาว่าด้วยการหายสาบสูญเองก็ยังไม่อาจให้ความคุ้มครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดไร้ซึ่งสภาพบังคับทางกฎหมายอย่างเข้มแข็ง

โดยการเคลื่อนไหวกองเหล่าองค์กรสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะองค์กรเอกชนซึ่งเป็นที่รวมของผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการถูกอุ้มหาย ซึ่งรวมถึงเหล่าครอบครัวของผู้ถูกอุ้มหาย และ

โดยการสนับสนุนของสหประชาชาติ จึงได้มีการจัดทำตราสารระหว่างประเทศที่จะมีผลบังคับทางกฎหมายขึ้น เพื่อให้ความคุ้มครองสำหรับกรณีปัญหาการอุ้มหายนั้นคือ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้พ้นจากการถูกบังคับหายสาบสูญ(International Convention for Protection of All Person from Enforce Disappearance) ซึ่งได้รับการรับรองโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 2006 และได้เปิดให้นานาประเทศได้เข้าร่วมลงนามเป็นภาคีของอนุสัญญาที่มีระยะเวลาในการร่างยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของสหประชาชาติ แต่มีการผลักดันให้มีการรับรองเร็วที่สุดในประวัติศาสตร์

สิทธิที่จะไม่ถูกอุ้มหายนั้น ถือได้ว่าเป็นสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคน ที่ไม่อาจถูกละเมิดได้ไม่ว่าในสถานการณ์ใดๆ และโดยเหตุใดๆ ทั้งสิ้นเป็นสิทธิที่จะต้องได้รับการเคารพอย่างกว้างขวางและเป็นสากล ซึ่งในความเห็นของผู้เขียนนั้นสิทธิที่จะไม่ถูกอุ้มหายนี้ เป็นสิทธิที่บุคคลทุกคนพึงมีและได้รับการยอมรับเป็นการทั่วไปมานานแล้ว เพียงแต่เพียงมีการรับรองเป็นลายลักษณ์อักษร โดยอนุสัญญาระดับนี้เท่านั้น ดังนั้น การละเมิดต่อสิทธิที่จะไม่ถูกอุ้มหายนี้ จึงถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อหลักกฎหมายเด็ดขาด (Jus cogens) อีกด้วย และในส่วนของสิทธิในการรับรู้ความจริงนั้น เป็นการรับรองสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียต่อกรณีของการอุ้มหาย ซึ่งในที่นี้คือครอบครัวของผู้หายสาบสูญนั่นเอง และรวมถึงที่ปรึกษากฎหมาย ทนายความ หรือผู้แทนของครอบครัวของผู้หายสาบสูญด้วย โดยการรับรองสิทธิในการรับรู้ความจริงนี้ จึงทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่อาจกล่าวอ้างเหตุใดๆ ที่จะได้แจ้งหรือให้ข้อมูลแก่ผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้ได้ทราบถึงชะตากรรมและสถานที่อยู่ของบุคคลผู้หายสาบสูญนั้น หรือความลับหน้าใดๆ ในการสืบสวนสอบสวน ตลอดจนการสืบหาและติดตามตัวผู้อุ้มหายนั้น

ประเทศไทยเองนั้น เป็นประเทศหนึ่งที่มีกรณีของการอุ้มหายเกิดขึ้นภายในประเทศ ซึ่งแม้จะไม่ถึงขนาดที่ถือได้ว่าเป็นการเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง แต่จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏของการกระทำโดยความร่วมมือกันกระทำความผิด หรือร่วมกันปกปิดข้อเท็จจริงโดยเจ้าหน้าที่รัฐในหลายส่วนด้วยกัน จึงอาจอนุมานได้ว่าเป็นการอุ้มหายที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น เป็นการกระทำความผิดอย่างเป็นระบบไม่มากนักน้อย และจากข้อเท็จจริงเดียวกันนั้น แสดงให้เห็นได้ว่าประเทศไทยไม่ได้ให้ความใส่ใจอย่างเพียงพอ ในการแก้ไขปัญหาการอุ้มหายที่เกิดขึ้นภายในประเทศนี้ การช่วยเหลือในการสืบหาและติดตามตัวผู้ถูกอุ้มหายนั้นแทบจะไม่มีกรณีการดำเนินการอย่างจริงจังจากภาครัฐ ส่วนการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดนั้น ตากจากคดีของนายสมชายซึ่งเป็นการดำเนินคดีในความผิดที่เล็กน้อยเมื่อเทียบกับความรุนแรงของการถูกบังคับให้บุคคลหายสาบสูญแล้ว คดีอื่นๆ นั้นยังไม่มีการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดหรือที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดแต่ประการใด

การที่ประเทศไทยยังต้องประสบพบเจอกับปัญหานี้อยู่ นั่นอาจมีหลายความคิดเห็นที่เห็นว่าปัญหานี้ไม่ได้เกิดอย่างบ่อยครั้งจนต้องถึงขั้นที่ต้องมีการแก้ไขกฎหมาย แต่ทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ต่างต้องยอมรับว่าไม่ใช่แค่ญาติของผู้สูญเสียที่ต้องเสียบุคคลอันเป็นที่รักไปเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ทั้งยังแสดงถึงการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมที่ยังมีการแทรกแซงของเจ้าหน้าที่ของรัฐอันทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งเหล่านี้ย่อมปฏิเสธไม่ได้ที่จะกล่าวว่า เพราะข้อจำกัดทางด้านกฎหมายที่ทำให้ไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งนับว่าข้อกฎหมายนั้นเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของการแก้ไขปัญหาการอุ้มหายและประเทศไทยนั้นสมควรอย่างยิ่งที่ต้องมีการเพิ่มเติมกฎหมายอาญา

5.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากปัญหาลักษณะการอุ้มหายนั้นได้เกิดมาอย่างต่อเนื่องและซ้ำนานและยากต่อการปราบปรามสืบเนื่องมาจากผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐแทบทั้งสิ้น ในส่วนหนึ่งนั้น การกระทำความผิดในลักษณะนี้ของเจ้าพนักงานนั้นมาจากการกระทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาการและรวมไปถึงการกระทำที่เกินขอบอำนาจที่ผู้บังคับบัญชาการมอบหมายอันเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย ในแง่ของอำนาจที่ให้แก่เจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อำนาจในการควบคุม คุมขัง จับ อันเป็นการกระทำที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของบุคคล อันถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งควรต้องมีกฎหมาย ระเบียบมารองรับ การกระทำความผิดดังกล่าวอย่างชัดเจนและรัดกุม ทั้งในขั้นตอนก่อนการออกคำสั่งของผู้บังคับบัญชา และในขั้นตอนการลงมือปฏิบัติของผู้ได้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อเป็นการวางกรอบการปฏิบัติให้เจ้าพนักงานทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ได้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายและเพื่อไม่ให้เป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยพลการ

ฉะนั้น ในการแก้ปัญหาลักษณะนี้ผู้เขียนเห็นว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการกำหนดถึงกฎหมาย หลักเกณฑ์ ระเบียบ ในการออกคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยควรมีการออกคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเป็นลายลักษณ์อักษรถึงภาระหน้าที่ของผู้ได้บังคับบัญชาที่ได้กระทำการ จับ คุม ขัง คุก ที่ล้วนแต่เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของบุคคล เพื่อเป็นการวางกรอบให้ผู้กระทำความผิดได้ใช้อำนาจภายใต้ระเบียบกฎหมายและควรมีการกำหนดบทลงโทษในกรณีที่ ผู้บังคับบัญชาได้ใช้อำนาจออกคำสั่งโดยมิชอบด้วยกฎหมายแก่ผู้ได้บังคับบัญชา และผู้ได้บังคับบัญชาที่กระทำการเกินขอบอำนาจหน้าที่ อันเป็นการขัดต่อกฎหมายหรือขัดต่อระเบียบหลักเกณฑ์ของการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน

อีกทั้งผู้เขียนยังมีความเห็นว่านอกเหนือการกำหนดหลักเกณฑ์ อันเป็นการตีกรอบให้เจ้าพนักงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกรรลองครองธรรมนั้น กฎหมายอาญาในหมวดความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่นั้น สมควรอย่างยิ่งที่ควรจะมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดในลักษณะอุ้มหาย โดยมุ่งเน้นไปที่ตัวผู้กระทำความผิดอันเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ ประกอบทั้งการกำหนดบทลงโทษที่ควรมิโทษสถานหนักกว่ากรณีที่ประชาชนทั่วไปเป็นผู้กระทำความผิด

ทั้งนี้ทั้งนั้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการอุ้มหายทั้งในเชิงของการป้องกันและปราบปราม และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงการตระหนักถึงปัญหาและแสดงถึงความพร้อมของประเทศไทย ในการที่แก้ไขปัญหาการอุ้มหาย อันเป็นปัญหาระดับสากลซึ่งประเทศเองนั้นก็ได้เข้าร่วมเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลบุคคลทุกคนให้พ้นจากการถูกบังคับให้หายสาบสูญ อันเป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาการอุ้มหายอย่างชัดเจน